

Duinwater

Shell mag in de duinen speuren naar aardwarmte. Komt daarmee de drinkwaterwinning in gevaar?

PAGINA E6-7

In het **wingebied van drinkwaterbedrijf Dunea** in Zuid-Holland mogen Shell en D4 „de potentie van aardwarmte” onderzoeken.

DUINWATER

Water en warmte botsen in Zuid-Hollands duingebied

Is het water onder de Zuid-Hollandse duinen om te drinken of om mee te verwarmen? Voor bodemonderzoek naar aardwarmte is vergunning verleend. Drinkwaterbedrijf Dunea vreest nu „onomkeerbare schade”.

Door onze redacteur
Erik van der Walle

AMSTERDAM. Het Zuid-Hollandse duingebied is voor miljoenen Nederlanders de bron van uitstekend drinkwater, valt onder de beschermende status van Natura 2000 en is grotendeels in handen van waterbedrijf Dunea en Staatsbosbeheer. En toch mag worden gekeken of het gebied geschikt is om aardwarmte uit de bodem te halen.

„Ik geloofde het eerst niet”, zegt directeur Wim Drossaert van drinkwaterbedrijf Dunea. „Wat zegt dit over de positie van ons drinkwater? Toen ik het hoorde, voelde ik me kwetsbaar. En zo voel ik me nog steeds.”

Deze zomer kregen de bedrijven Shell en D4 samen vergunning om te speuren naar aardwarmte in, onder meer, de duinen. Nog eens drie bedrijven gaan in andere delen van de regio Rijnland in Zuid-Holland de situatie onder de grond verkennen. Ook Drossaert weet dat zo’n eerste haalbaarheidsonderzoek niet betekent dat er zomaar in het duingebied geboord mag worden. Speuren gebeurt seismisch, met trillingen, zonder dat er

een schep de grond in hoeft.

„Natuurlijk, we worden aan alle kanten gerustgesteld dat het zo’n vaart niet zal lopen. Maar als Dunea met bedrijven als Shell moet gaan praten, ben ik er niet vertrouwd op dat we daar uitkomen. Ik wil gewoon weten dat ik door de overheid beschermd ben.”

Shell en D4 hebben met een eerste vergunning naar eigen zeggen het recht „de potentie van aardwarmte” te onderzoeken. Ze weten dan zeker dat er geen andere bedrijven aan de slag kunnen gaan. Voor die aardwarmte, ofwel geothermie, moet veel dieper in de aardbodem geboord worden dan de pakweg 50 meter waarop het grondwater veelal wordt gewonnen. Reserves grondwater voor de langere termijn zijn tot zo’n 150 meter te vinden.

Voor op- en terugpompen van het hete water voor aardwarmte kan wel tot 4 kilometer geboord worden. Het water kan duurzaam worden ingezet om woningen, kassen of bedrijven van warmte te voorzien. Van uitstoot van CO₂ is geen sprake.

Grote angst van Dunea is dat het erg zoute water uit de diepere lagen door lekkages in het zoete grondwater terecht komt. De pijpleidingen moeten door allerlei lagen zand en klei die - zie het als een dikke sandwich - in de praktijk juist de grondwaterreserve beschermen. „Boren kan echt tot onomkeerbare schade leiden”, zegt Drossaert.

Schuinboren

Wat Shell en D4 betreft is die angst onnodig. Omdat er vragen over de veiligheid van het drinkwater rijzen, stelt projectontwikkelaar Michiel Ottevanger nu dat zijn bedrijf D4 en Shell „niet gaan boren in waterwingebieden, gezien hun grote belang voor de regio”.

Die toezegging is ook mogelijk omdat de verleende vergunningen betrekking hebben op een veel groter gebied dan alleen de duinen. De concessie voor Shell en D4 heeft Sassenheim als middelpunt en loopt tot wel 20 kilometer landinwaarts bij Roelofarendsveen. De andere

FOTO: WALTER HERFEST

”
Wat zegt dit over de positie van ons drinkwater?

Wim Drossaert
directeur Dunea

drie vergunningen beslaan elk een kleiner gebied en ‘zitten’ ten zuiden van de grootste vergunning.

Drossaert van Dunea vraagt zich vooral af waarom de overheid zelf het duingebied niet categorisch uitsluit van het vergunde gebied. Waarom moet je afhankelijk zijn van toezeggingen uit het bedrijfsleven?

Volgens een woordvoerder van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK), dat de bewuste vergunningen heeft verstrekt, moeten de verschillende bedrijven in staat worden gesteld ook de zogeheten beschermingsgebieden in kaart te krijgen. „Boringen die van buiten de begrenzing van de beschermingsgebieden tot onder de grondwatervoorraden komen, acht het kabinet in principe wel mogelijk, mits er geen risico’s zijn voor de kwaliteit van het grondwater.”

Dat zogeheten ‘schuinboren’ is mogelijk omdat het warme water kilometers dieper ligt dan het zoete grondwater. Maar Shell en D4 zeggen nu ook expliciet geen plannen te hebben om schuin te gaan boren „onder waterwingebieden en grondwaterbeschermingsgebieden”.

Dat die kwetsbare waterwingebieden niet worden uitgezonderd bij de vergunning, is voor de provincie Zuid-Holland aanleiding bij het ministerie bezwaar te maken. Volgens verantwoordelijk gedeputeerde Jeannette Baljeu (VVD) gaat het daarbij niet alleen om de duinen, maar ook om een waterwingebied in de Krimpenerwaard. „Centraal staat dat wij het drinkwater willen beschermen. Dan is het ook niet logisch dat je bedrijven het gebied in kaart laat brengen en kosten laat maken, terwijl wij altijd het belang van drinkwater laten prevaleren.”

Dat het hele gebied in kaart moet worden gebracht om de mogelijkheden van schuinboren te onderzoeken, vindt Baljeu geen goed argument van het ministerie. „Schuinboren is voor ons ook geen optie, want dan boor je ook in het drinkwaterwingebied.”

Opvallend is dat de gemeente Leiden

met vijf randgemeentes - waaronder kustplaats Katwijk - juist positief is en geen aanleiding ziet bezwaar te maken tegen de vergunningen. „Wij juichen dergelijke initiatieven toe omdat aardwarmte een zeer interessant alternatief voor aardgas kan zijn”, aldus een woordvoerder van Leiden. „In deze fase van de energietransitie is het verstandig zoveel mogelijk opties te onderzoeken.” Daarbij hoort ook het „in kaart brengen van de risico’s die er kleven aan deze vorm van warmtewinning.”

Grote warmtebron

Wel heerst begrip voor de zorgen die Dunea heeft. Volgens Leiden, een van de grootste aandeelhouders van het drinkwaterbedrijf, is het nu „aan de initiatiefnemers om met een onderbouwing te komen waarom de winning van aardwarmte wel zonder risico voor de waterwinning zou kunnen”.

De risico’s van het winnen van aardwarmte zijn de laatste jaren niet onbesproken gebleven. Tot dit najaar hield Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) verscherpt toezicht, omdat de sector volgens de toezichthouder te weinig oog had voor de risico’s, zoals lekkages. Met 24 boorlocaties in 2020, met name in kassengebieden, gaat het nog altijd om een bescheiden aantal in Nederland, terwijl aardwarmte in potentie een grote warmtebron kan zijn. Shell en D4 verwachten zelfs in de helft van de warmtevraag in de regio te kunnen voorzien.

Twee maanden geleden liet SodM weten het verscherpte toezicht voor de hele sector los te laten omdat het inmiddels een „lichte verbetering” ziet in de naleving van de regels, al is de professionalisering „nog niet op het gewenste niveau”. Bij de vergunningverlening voor de regio Rijnland adviseerde SodM positief. De aanvragers kunnen „de mijnbouwactiviteiten op een veilige en verantwoorde wijze uitvoeren”, zo licht de toezichthouder de vergunningen toe in de regio Rijnland. Als er goede winlocaties worden gevonden, komen voor SodM „nieuwe toetsmomenten”.

Drossaert van Dunea benadrukt de noodzaak te zien van het zoeken naar hernieuwbare energiebronnen. „Je wilt juist niet dat er een concurrentiestrijd komt tussen water en warmte, we hebben beide nodig. Zonde dat het zo gaat, dat wij bezwaar moeten maken, maar ik wil het graag aan de voorkant geregeld zien.”

Bijkomend probleem voor Dunea is dat het zijn drinkwaterproductie de komende jaren moet verhogen. Omdat de bevolking groeit, heeft Drossaert de taak de jaarlijkse productie van ruim 80 miljard liter uit de duinen tot 100 miljard te verhogen. In zijn bedieningsgebied is de bouw van 135.000 huizen gepland, waar straks zeker 260.000 klanten komen te wonen.

Drossaert: „Om meer te kunnen produceren, zijn we op zoek naar nieuwe wingebieden. Op twee van die zoeklocaties, bijvoorbeeld bij het Valkenburgse Meer, mag nu ook naar aardwarmte worden gezocht.”

Die zoekgebieden zijn cruciaal, zegt hij. „Slechts 5 procent van de Zuid-Hollandse bodem is geschikt voor drinkwaterwinning, maar het lijkt wel dat alle argumenten die we hebben ingebracht, compleet genegeerd zijn.”

Regie ontbreekt

Op papier zijn er voldoende waarborgen dat de overheid drinkwater voorrang geeft op bijvoorbeeld geothermie. Toch concludeerde de Algemene Rekenkamer deze zomer dat „de drinkwaterbronnen bij de ontwikkeling van geothermie (...) niet doeltreffend worden beschermd”, door de ministeries van EZK en Infrastructuur en Waterstaat (IenW). Dat laatste ministerie is verantwoordelijk voor de watervoorziening, maar speelde bij de vergunningverlening voor aardwarmte geen rol. Een woordvoerder van IenW benadrukt de zorgen van Dunea „te herkennen” en stelt dat „in waterwingebied en grondwaterbeschermingsgebied mijnbouwactiviteiten (zoals aardwarmtewinning) vrijwel altijd uitgesloten zijn via de provinciale verordeningen”.

Volgens de Rekenkamer ontbreekt regie van de overheid in de ondergrond en dat blijkt onder meer uit de regelgeving. Soms krijgt drinkwater „een zwaarwegend belang”, zoals in de Drinkwaterwet, maar in het nationale beleid hebben aardwarmte en drinkwater ook geregeld „een nevensgeschikt belang”. De Rekenkamer noemt de bescherming van waterbronnen daardoor „onduidelijk”.

Op de vraag wat dit allemaal zegt over de status van water, slaakt Drossaert een zucht. „Schijnbaar wordt niet voldoende aan het belang van water gedacht, terwijl het echt niet vanzelfsprekend is. Onze volksgezondheid is ervan afhankelijk. Dat we in deze positie zijn geraakt, is iets wat ik mezelf en ons als sector wel aanreken.”

Vijf partijen speuren in regio Rijnland naar geothermie

